

MAASTRICHT O LA FORÇA DEL DESTÍ

●
Joan Cornet i Prat

La fita de Maastricht es revela, en darrera instància, com una culminació d'un llarg i complex procés d'integració europea que va desgranant l'autor.

En un esforç prou sintètic, acompanyat de l'oportuna reflexió política, l'autor n'assenyala els seus progressos perfilats en la consecució de diverses etapes per a una unió que ens seria avantatjosa.

Sostre del Pavelló
de les Comunitats Europees
a l'Exposició Universal
de Sevilla de 1992.

En poc més d'un any el nom de Maastricht ha pres color. Pocs sabien on era aquesta vila holandesa. Tampoc els seus habitants esperaven esdevenir tan populars. Com sempre la gran història no és més que un pilot d'accidents i de fets fortuïts explicats per aquells que els pateixen o pels que se'n senten protagonistes.

A hores d'ara és ben clar que el debat sobre el Tractat de Maastricht no és clos. Manca encara la ratificació per part dels britànics i dels danesos. Dos països que tenen a les seves mans una de les decisions més importants de la història de l'Europa democràtica. Si els dos països ratifiquen el Tractat amb les salvetats que sabem s'obrirà un període positiu i constructiu. Si és el contrari és ben possible que la idea de l'Europa comunitària tal com l'hem entès fins ara s'haurà mort. Hi haurà una gran zona de lliure canvi entre un esplet de països, però en cap moment es podrà parlar d'un projecte comunitari. En una zona de lliure canvi les normes són clares. És la llei de la selva; els que són forts esdevenen més forts i els més febles esdevenen més febles. És a dir, que no hi ha mecanismes de cooperació i de solidaritat.

Algú pot preguntar-se si aquesta visió un xic catastròfica no és més que una maniobra per tal de poder vendre millor el Tractat de Maastricht. És a dir l'estratègia de: o Maastricht o el caos. No, no es tracta de cap trampa: és un escenari que cal tenir en compte. Més enllà del que pot significar i implicar aquest Tractat, hi ha el factor que és ben difícil de pensar que els mateixos governs que han fet el Tractat, en cas que aquest no sigui aprovat per tots els països de la Comunitat, no es veuran amb cor de fer-ne un altre. En tot cas, ningú no sap quin és el Tractat amb el qual poden estar d'acord 340 milions d'habitants.

Generalment els Tractats i les Constitucions neixen en moments claus de la història, especialment després de conflictes bèl·lics. El Tractat de Roma va ser un resultat directe de les conseqüències de la Segona Guerra Mundial. La necessitat d'evitar un nou conflicte va portar a un seguit de líders europeus a posar-se

d'acord. La nostra Constitució i l'Estatut van ser conseqüència de la fi de l'època de Franco, en certa manera la veritable fi de la Guerra Civil. És per això que el Tractat de Maastricht neix amb un defecte important. No passa res d'especial perquè s'hagi de fer un Tractat nou. En tot cas neix a l'inrevés. Si no se'n fa un de nou, les conseqüències poden ser imprevisibles en un moment en què l'economia s'ha globalitzat, i en especial quan els EUA i el Japó tenen una clara hegemonia. En certa manera, el Tractat de Maastricht és una conseqüència de l'èxit de l'Acta Única que va posar en marxa el President Jacques Delors. No es pot tenir un mercat únic sense una moneda única; no pot haver-hi una moneda única sense una política econòmica i monetària comuna i, en fi, no es pot albirar una comunitat que tingui un sol mercat, i una sola moneda que no disposa d'una política de defensa comuna. La història ens mostra a bastament que la major part de guerres han estat entre mercats; aleshores, ¿com es pot defensar un mercat amb dotze exèrcits i amb dotze polítiques en contradicció?

Aquests darrers mesos, sobretot després del «no» danès, s'han alçat moltes veus demanant que es faci un referèndum en tots els països. I sobretot s'ha insistit que el Tractat de Maastricht és massa complex, i per tant, difícil de poder ser acceptat per la majoria de la gent. La veritat és

que tristament poca gent l'ha llegit; a vegades aquells que hi estan en contra. Si em permeteu fer una comparació entre el TM i la nostra Constitució i l'Estatut hi ha elements que ens poden fer comprendre el problema. Si avui fem una enquesta sobre el contingut de la Constitució i de l'Estatut, poca gent sabran quins són els seus continguts. N'hi ha una co-neixença general, però que no entra en detalls. No perquè haguem perdut la memòria, sinó perquè en el moment que es va votar hi havia un estat d'ànim de confiança en la classe política. Cert: es va explicar, però la gent votava sobretot el fet de «canviar» el país i recuperar les institucions. Era de totes totes una necessitat.

En el cas d'Europa les coses són un xic més complicades. El Tractat de Roma (1957) no va ser sotmès a cap referèndum. Possiblement s'hagués perdut. El record de les atrocitats era massa fort perquè els ciutadans de cada banda estessin d'humor per fer «una comunitat». L'Acta Única (1987) no tenia prou envergadura per ser sotmesa a una consulta popular. Per què el TM no va ser sotmès a referèndum?

HI HA DIVERSES RAONS:

1- Per respecte a la sobirania nacional, és cada EM que ha d'aprovar el TM. En la majoria no hi ha obliga-

Detall de Piccadilly Circus, el centre de Londres.

ció jurídica de fer un referèndum per poder signar el Tractat. N'hi ha prou amb l'aprovació de les Cambres de Diputats. Només a Dinamarca i a Irlanda és obligatori. El cas francès és més complicat, el president Mitterrand va optar per aquest tipus de consulta popular a la vista del que havia passat a Dinamarca, pensant que segurament els resultats a França serien espectacularment positius i podria fer aparèixer aquest país com el més europeista. Desgraciadament, hi va haver un error de càlcul i per poc els francesos s'emporten el TM pel davant.

2- Els referèndums, tot i que són una eina ben democràtica, tenen el perill de confondre la qüestió a decidir amb el suport que té el govern de torn. És difícil de separar ambdues coses, i és ben fàcil de fer d'un referèndum un vot de càstig per al govern. I al revés: és una temptació per al govern de sentir-se enfortit per uns resultats positius del referèndum.

3- És difícil fer un referèndum sobre un Tractat, sobretot si és complex com el de Maastricht. En tot cas

es poden posar a votació les qüestions més importants que se'n derivin. Per als ciutadans és difícil avaluar les conseqüències d'un sí o d'un no. Sobretot quan hi ha qüestions com la moneda única que ningú no pot afirmar si totes les conseqüències seran bones. En tot cas pertoca a les dones i als homes escollits democràticament (els diputats i senadors) de jutjar-ho i en certa manera de prendre els riscos en un sentit o en un altre. Possiblement, l'única alternativa era la de fer un referèndum un mateix dia per a tots els països, amb una campanya feta des de la Comunitat Europea amb el suport dels partits i els governs favorables al sí. Amb això es podria haver estalviat la «nacionalització» del referèndum.

En tot cas, el fet positiu és que per primera vegada s'ha parlat obertament del projecte europeu i de les seves conseqüències. Un debat que en alguns casos ha estat passional, especialment en el cas de França. També, però, ningú no pot negar que en alguns casos s'ha simplificat excessivament. El TM no és més que una continuació del Tractat de Roma

i de l'Acta Única, que ningú no pot negar que han portat més avantatges que inconvenients als ciutadans europeus.

QUÈ HI HA EN EL TRACTAT DE MAASTRICHT?

El Tractat de Maastricht estableix una UNIÓ EUROPEA que es compon de tres parts o «pilars». Un dels pilars és la ja coneguda Comunitat Europea (CE) basada en la revisió del Tractat de Roma que inclou provisions per a la UNIÓ ECONÒMICA I MONETÀRIA (UEM). Els dos nous pilars per separat cobreixen: el primer, la política exterior i la seguretat comuna; el segon, la justícia i els assumptes d'interior.

La Comissió Europea, el Parlament Europeu i el Tribunal de Justícia tenen un paper més reduït en els dos nous pilars. Presidint l'edifici sencer i fixant la política general hi ha el Consell Europeu (Caps d'Estat i primers ministres dels dotze països comunitaris).

La pertinença a la nova unió con-

Vista panoràmica de París, amb el barri de la Défense, centre de negocis, al fons.

fereix «el dret a viure i treballar en qualsevol part d'ella, així com el d'obtenir ajuda diplomàtica i consular de qualsevol dels seus governs». Un ciutadà d'aquesta Unió podrà votar o ser escollit en les eleccions europees i municipals, dirigir-se al Parlament Europeu i apel·lar al defensor del poble si se sent lesionat per l'Administració europea.

El Tractat extén la seva influència de la Comunitat Europea en les àrees d'educació, sanitat i cultura. No pot legislar en aquests camps, però pot fomentar la cooperació intracomunitària, així com potenciar els intercanvis d'estudiants.

La Comunitat Europea té el dret de fer propostes per a la protecció de consumidors i també sobre les xarxes europees (transports, telecomunicacions i sobre projectes sobre qüestions relatives a l'energia).

En totes aquestes àrees, el Consell decidirà per majoria qualificada, és a dir, que dos països grans i dos de petits poden bloquejar una decisió.

Les decisions relatives a la indústria, un nou capítol, requereixen unanimitat. La Comunitat pot actuar per estimular les petites empreses, per ajudar la indústria a fer front als canvis estructurals i per promoure l'explotació de les innovacions tecnològiques, sempre que totes aquestes mesures no impliquin una distorsió de la competència.

QUÈ ÉS EL QUE COMPORTA EL TRACTAT DE MAASTRICHT?

Un compromís definitiu d'Unió econòmica i monetària pel 1999 entre aquells països que reuneixin un seguit de condicions determinades. La Unió econòmica i monetària es desenvolupa a partir de diferents fases:

1a FASE FINS AL 31-12-93

- Els Estats membres coordinen les seves polítiques econòmiques.
- Adopten un seguit de mesures legislatives, reglamentàries o tècniques, en els dominis següents:
 - Lliure circulació de capitals.
 - Prohibició de finançament monetari dels dèficits públics.
 - Prohibició de donar garanties

públiques als finançaments de les administracions públiques.

- Preparació i aprovació de programes nacionals plurianuals que permetin arribar a la convergència de les polítiques econòmiques. Aquests programes tindrien una supervisió per part de les autoritats comunitàries.

- Creació d'un Comitè monetari consultiu.

2a FASE

DES DE L'1-1-94 AL 31-12-98

- Aplicació efectiva de les mesures adoptades a la primera fase.

- Continuar les polítiques de convergència econòmica, en especial la reducció dels dèficits públics, tenint en compte un seguit d'indicadors:

- El dèficit públic no pot superar el 3% del PIB.

- El deute públic no pot superar el 60% del PIB

- Creació d'un Institut monetari europeu, que és l'encarregat de preparar les noves institucions econòmiques de l'UEM.

- Els Estats membres han d'assegurar la independència del seu Banc Central de les autoritats públiques.

- Eliminar les discriminacions fiscals entre residents i no residents.

Dates i criteris per passar abans a la 3a fase

A l'any 1996, el Consell Europeu (Caps d'Estat i primers ministres) han de verificar quins són els països que responen a les condicions de la 2a FASE. Només aquests poden passar a la 3a FASE. La resta hauran d'esperar al 1999.

La moneda única podrà entrar en vigor a partir de 1997 per a aquells Estats que estiguin en aquesta fase.

Les condicions per poder formar part de l'UEM són:

- Inflació: no pot ser superior a l'1,5% de la mitjana dels tres Estats membres amb menys inflació.

- Canvi: els Estats han d'estar dins el Sistema Monetari Europeu després de dos anys i respectar els marges de fluctuació més estrets entre

les monedes del Sistema.

- Taxes d'Interès a llarg termini: no pot passar de 2 punts de les que tenen els tres Estats membres amb taxes d'interessos més baixes.

- El dèficit pressupostari ha d'estar controlat, tenint en compte els dos criteris anteriors.

3a FASE MÀXIM L'1-01-1999

- Establiment de la moneda única.

- Verificació de la convergència econòmica.

- Creació del Banc Central Europeu i del Sistema Europeu de Bancs Centrals.

- Creació d'un comitè econòmic i financer que substituirà el comitè monetari.

L'ESTRUCTURACIÓ DE LA UNIÓN POLITICA PER MITJA DE:

- La promoció del progrés econòmic i social equilibrat i durador.

- Afirmar la identitat europea dins l'escenari internacional.

- Instaurar una ciutadania europea.

- Mantenir els progressos aconseguits per la Comunitat Europea i assegurar cada cop més la seva eficàcia.

- Establir els mecanismes de la subsidiarietat (realitzar les tasques a cada nivell d'administració adequat).

- Promoure un programa social més ampli.

- Intervenció en qüestions d'immigració.

- Enfortiment dels poders del Parlament Europeu.

- Creació d'un fons de cohesió per als països amb més retard (Espanya, Portugal, Grècia i Irlanda) amb accions en els àmbits de les comunicacions i del medi ambient.

UNA POLÍTICA ESTRANGERA I DE SEGURETAT COMUNA:

- La salvaguarda de valors comuns, dels interessos fonamentals i de la independència de la Unió.

- Reforçar la seguretat en el si de

Edifici del Parlament Europeu a la Plaça Europa, Luxemburg.

la Unió i el manteniment de la pau.

– La promoció de la cooperació internacional i el desenvolupament i la consolidació de la democràcia i de l'Estat de dret.

– El respecte dels Drets de l'Home i de les llibertats fonamentals.

¿QUINES SÓN LES RAONS QUE PORTEN A UN SEGUIT DE CIUTADANS (MÉS QUE DE PARTITS I DE GOVERNS) A ESTAR EN CONTRA DEL TRACTAT DE MAASTRICHT?

El referèndum danès va ser una dutxa d'aigua freda. El Parlament danès va aprovar per majoria, però no amb els marges que marca la seva constitució (les 4/5 parts de la Cambra de diputats). Això va obligar a fer un referèndum. Els ciutadans no van seguir el que els seus representants havien votat. És difícil d'analitzar el «no» danès. El vot és secret, i és difícil saber el perquè del «no». Tot i això, se'n pot treure algunes hipòtesis que segurament coincideixen amb el «sí» tímid dels francesos:

– La por a allò desconegut. Ningú no pot assegurar que totes les conseqüències del TM són positives.

– La por a una Alemanya que es reunifica i pren una volada que fa témer la seva prepotència en el si d'Europa. Els records de les dues guerres són massa vius i intensos per haver oblidat el que va passar. En el cas de Dinamarca, tenim un país petit que té por del seu veí gran i poderós. En el cas de França, l'eterna rivalitat.

– La pèrdua de sobirania nacional. De fet, el Tractat de Maastricht suposa una pèrdua de poder dels governs i els parlaments nacionals. L'establiment d'una moneda comuna i una política econòmica coordinada fan que els instruments clàssics de poder dels governs quedin minvats. Cal dir, però, que en el context internacional avui ja no existeix tampoc la sobirania nacional: els governs s'han de concertar no tan sols a nivell europeu sinó, fins i tot, a nivell mundial. Hi ha una falsa percepció de pèrdua d'identitat nacional. El fet de pertànyer a una Unió pot fer pensar que a poc a poc els grans faran doblegar els petits.

Aquesta percepció és absolutament falsa, car en cap part del TM hi ha elements que puguin fer perillar les identitats nacionals. D'altra banda, el poder resta en mans del Consell Europeu, on hi ha els Caps d'Estat i de govern.

– L'egoisme nacionalista. Una Unió ha d'implicar una ajuda mútua en tots els àmbits, sobretot en l'economia. Els països més rics no veuen amb gaire bons ulls la situació dels països més pobres. El dret a poder votar i a ser escollit a nivell municipal o europeu fa pensar que «estrangers» poden estar com a responsables polítics de casa. El fet que un espanyol pugui ser alcalde o regidor d'un municipi francès o danès (fet poc probable) suposa un canvi cultural enorme. La ciutadania europea és un repte, car comporta uns drets que fins ara estaven reservats als «nacionals».

– Un cert desgast de la classe política. La gent no s'acaba de fiar que els seus representants tinguin raó en proposar la Unió Europea. Al cap i a la fi, si les coses ja marxen prou bé, per què canviar-les?

El TM és un instrument cabdal per a la consecució de la Unió Europea. Hom hi pot trobar defectes o llacunes, però ningú fins al moment present no hi ha presentat alternatives. En el fons, el TM ha despertat el que ja hi havia abans. Com en tota democràcia, les opinions són diverses i en el cas d'Europa no tothom està d'acord amb el projecte europeu. El debat que s'ha obert ha estat saludable, ha posat en evidència un seguit de contradiccions, i al mateix temps ha mostrat que fins ara hi havia una massa silenciosa en desacord amb el projecte europeu que ara ha pogut exposar els seus criteris.

QUINES CONSEQÜÈNCIES POT TENIR EL TM PER A ESPANYA?

Espanya hi té poc a perdre. La seva economia era l'any 1970 una de les més tancades d'Europa: el seu intercanvi de béns, serveis i capitals eren només el 35% del seu PIB. Al final de l'any 1991, aquest valor era el doble: el 70% del PIB. Difícilment es pot plantejar que el nostre país

pugui anar sol pel món.

Amb el TM, el nostre país ha d'afrontar un repte històric. L'esforç per arribar a la convergència econòmica és titànic, a la vegada que necessari. Algú pot dir que la situació actual és culpa del govern. Val a dir que a Espanya la gent acostuma a parlar de l'economia en tercera persona. La realitat és que el retard a incorporar-se a les economies industrials ha estat enorme. En certa manera podem dir que hem viscut uns anys miracle que han fet donar un salt impressionant a la nostra economia. De ben segur que si el creixement de l'economia dels països industrials s'hagués mantingut i no visquéssim la recessió a nivell mundial, Espanya continuaria vivint uns anys «miracle».

La internacionalització de l'economia fa que el nostre país estigui, com altres, a la mercè del que passa a fora; amb TM o sense. D'altra

banda, la indústria que tenim és la major part en mans de capital forà, i per tant, depenent de les decisions que es prenen a força quilòmetres d'aquí. El somni de l'autarquia franquista va fer que Espanya perdés el tren i ara és pràcticament impossible de poder esperar una renaixença de la indústria pròpia. Les noves tecnologies i els processos de producció, juntament amb la necessitat d'enormes finançaments allunyen tota possibilitat per assolir una indústria pròpia.

Si des de l'angle econòmic l'UEM ens pot portar sacrificis i molts, també pot portar estabilitat a llarg termini. Des de l'angle de la Unió política, Espanya, país aïllat durant segles, té molt a guanyar en el fet de poder participar en el procés europeu com a protagonista. En poques paraules, amb el TM esdevenim ciutadans europeus i deixem els complexos històrics de ser de segona categoria.

¿QUINES CONSEQÜÈNCIES POT TENIR EL TM PER A CATALUNYA I EN ESPECIAL PER A LES COMARQUES DEL CENTRE DE CATALUNYA?

Es pot dir que més positives encara que per a la resta d'Espanya. Essent Catalunya un país més industrialitzat i amb un alt nivell de serveis, el TM pot comportar un creixement sostingut a mig i a llarg termini. Val a dir que la nostra economia haurà de patir una llarga i conflictiva reconversió, però amb una major estabilitat més tard. Hi ha la fantasia que com més Europa hi hagi, hi haurà menys Espanya. Em temo que aquest pensament és més fruit de la il·lusió que de la realitat. Europa pot i ha d'esdevenir més federal, però els Estats són i seran per a força anys els protagonistes de la Unió Europea. L'Europa de les regions que el Tractat de Maastricht consagra, és un avenç important, però té un caràcter molt més tècnic i social que polític. És impensable que avui per avui una Assemblea de 180 regions, molt diferents entre elles quant al seu grau de poder real, pugui governar els destins d'Europa.

Quant a les nostres comarques, poc es pot dir sobre si les conseqüències del TM poden ser diferents que per a la resta. En qualsevol cas, depenem molt més del que passi a Barcelona i a l'Àrea Metropolitana que del TM. I amb l'obertura del túnel del Pimorent s'obre una porta que en el context del TM pot beneficiar tota mena d'intercanvis amb el sud de França. Però la llàstima és que el sud de França no és precisament la part més desenvolupada del país veí.

Com a conclusió, podem dir que desgraciadament no hi ha remeis sense dolor, i que si aquests remeis s'han d'aplicar a malalties de més de dos segles, com és el nostre cas, és ben fàcil d'adonar-se que el camí per recórrer és força dur. El TM és un bon instrument per construir el nostre futur, però aquest només podrà ser el que volem si el sabem treballar sense excuses ni defallences.

Joan Cornet i Prat

Ex-alcalde de Manresa
Alt funcionari de la Comunitat
Europea a Brussel·les

Vista de Copenhaguen, capital de Dinamarca.